

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.72.31-44>

УДК 72.01

Дойков Олександр Васильович,

*аспірант кафедри інформаційних технологій в архітектурі
Київського національного університету будівництва і архітектури*

doikov_ov-2024@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0007-9284-8744>

Козакова Олена Миколаївна,

*кандидат архітектури, доцент
кафедри інформаційних технологій в архітектурі
Київського національного університету будівництва і архітектури*

kozakova.om@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0593-266X>

ПРОТИСТОЯННЯ, ЩО ТРИВАЄ: КОНЦЕПТ І КОНТЕКСТ В АРХІТЕКТУРІ XX ТА XXI СТОЛІТЬ

Анотація: у статті розглядається довготривала дискусія в архітектурній теорії та практиці про те, що є пріоритетом в проєктній роботі архітектора: слідування абстрактним ідеям і концепціям, або взаємодія з оточуючим контекстом. Простежується еволюція цього протистояння протягом XX століття і до сучасності - від заперечення контексту модерністами до виникнення контекстуалізму й постмодернізму як критичної реакції та спроби повернути зв'язок архітектури з її історичними коренями. Розглянуто деякі аспекти критики контекстуалізму і постмодернізму та причини домінації концептуальної парадигми в сучасній архітектурі, а також спроби концептуалізувати проміжну позицію, що наполягає як в необхідності взаємодії з ділянкою, так і в важливості присутності в проєкті виразної та сильної ідеї чи образу. Такий екскурс знайомить з аргументацією, що стоїть за кожною з позицій в цьому протистоянні та сприяє формуванню судження щодо їх релевантності в умовах сучасного стану культури та суспільства.

Ключові слова: контекст; контекстуалізм; концепт; теорія архітектури.

Постановка проблеми. Протягом XX та XXI століть, завдяки розвитку будівельної науки, технології та логістики, архітектори отримали можливість створювати будівлі, що кидають виклик всім обмеженням, які стояли перед будівельниками на попередніх стадіях розвитку людства. Внаслідок цих нових можливостей, в архітектурному дискурсі з'явилося фундаментальне, хоч і не завжди очевидне, протистояння між підходом до проєктування, в рамках якого об'ємно-просторові рішення обумовлюються абстрактними і універсалістським

концепціями, та таким, в якому принципи формоутворення засновуються на тісній взаємодії з конкретним, багатограним контекстом в якому існує об'єкт проєктування. Іншими словами, це протистояння полягає у визначенні пріоритету в формуванні архітектурного середовища між двома полярними задачами. Перша полягає у формулюванні концептуальних, раціоналістичних та інтелектуальних засад, а також логіки побудови внутрішніх просторів, що будуть диктувати формоутворення об'єкту архітектури. Друга — наполягає на взаємоузгодженні об'єкта архітектури з нашаруваннями фізичних, культурних та історичних реалій зовнішнього контексту. Історія архітектури останнього століття демонструвала постійне коливання маятника суспільної думки архітектурної спільноти між цими двома полюсами, що можуть бути коротко охарактеризовані як Концепт та Контекст. Роль цих двох полярних відправних точок проєктної діяльності та пошук балансу між ними в умовах сучасної архітектурної творчості є питанням, що вимагає постійного ретельного обмірковування і усвідомлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дихотомії Концепту і Контексту привертала увагу багатьох архітекторів та дослідників архітектури протягом XX та XXI століть. Корифеї модернізму та Інтернаціонального стилю, як Ле Корбюзьє, проголошували звільнення від обмежень ділянки (і, таким чином, від контексту) як шлях до радикальної трансформації і покращення будованого середовища. Одні з перших критичних публікацій щодо Інтернаціонального стилю з позицій контексту запропонували Х. Де Кронін Хастінгс, Г. Каллен, Е. Н. Роджерс [6; 7]. Їх ідеї були розвинуті дослідниками Студії Урбан Дизайну університету Корнелл, а саме К. Роу, Ф. Коеттером, С. Коеном та С. Хьорттом [5; 10; 18], що маніфестували основні засади контекстуалізму. Роботи А. Россі [18], Р. Вентурі [24], К. Фремптона [8] розвинули ідеї контекстуалістів і заклали теоретичні підвалини постмодерністичної архітектури. Важливі для контекстуального дискурсу концепти як «місце», «genius loci» та інші ідеї феноменології архітектури були запропоновані К. Норберг-Шульцем [13] і розвинуті Ю. Палласмаа [16] та А. Перес-Гомесом [17]. Методології роботи з контекстом пропонував К. Александр разом з своєю командою [1].

З протилежної позиції, критикою контекстуалізму і питаннями можливості автономії (від контексту) в архітектурі К. Майкл Хейс та П. Айзенманн. [4] Р. Кулхас [12] безпосередньо кинув виклик контексту як своїм теоретичним так і практичним доробком. Питання конфлікту між концептуальними та контекстуальними методологіями в проєктуванні також було розглянуте в творах П. Б'юкенена [3] та Б. Чумі [23].

Останнім часом в зарубіжних наукових публікаціях проблематиці контексту було присвячені роботи К. О'Доннел [14], М. Харітоніду [4], У. Озтена [15], А. Сетіавана [21], І. Боедду [2], Н. Руссі [20], Ф. Галланті [9], О. Тілла [23] та інших авторів.

Метою публікації є короткий огляд-генеалогія та аналіз дискусії, що оточує полярності Концепту та Контексту, позначивши особистості, що відігравали роль в формуванні цієї дискусії протягом XX та XXI століть і формують погляди на цю проблематику в сучасному архітектурному дискурсі і практиці сьогодні.

Основна частина.

Панування модернізму. На ранніх стадіях розвитку будівельної культури контексти, як то локальний мікроклімат, обмеження наявних будівельних матеріалів та технологій, а також функціональні вимоги до об'єкта, були визначними факторами для формоутворення об'єкта будівництва. Втім, з розвитком технологій і культури, важливість ролі контекстів в формуванні архітектурного об'єкту дедалі зменшувалася і, на противагу, можливості для заміщення їх ролі абстрактними концептами зростали. Цей процес досяг точки біфуркації в 1923 році, коли Ле Корбюзьє опублікував «П'ять принципів Архітектури», в яких він маніфестував розрив з традиційним формоутворенням, натомість запропонувавши абстрактні настанови що, на його думку, мали б радикально трансформувати архітектуру в позитивному ключі. Ці настанови існували поза (і понад) локальними контекстами і, натомість, пропонували первинність ідеї і раціональності. «Принципи Архітектури» були підтримані багатьма архітекторами-однодумцями по всьому світу, що, об'єднавшись, заснували Міжнародний Конгрес Сучасної Архітектури (CIAM). Станом на 1932, CIAM та його основний маніфест, Афінська Хартія, стали найбільш впливовою силою в тогочасному архітектурному дискурсі. Оформлення цієї сили в т.зв. Інтернаціональний стиль було засвідчено виставкою в Музеї Сучасного Мистецтва в Нью-Йорку, кураторами якої були історик Генрі-Рассел Хічкок та архітектор Філіп Джонсон, що сигналізувало майбутню домінацію інтелектуального, концептуального підходу в проектуванні.

Втім, відхід від контекстуального підходу до формоутворення в архітектурі не був одностайним. Натомість, доробок таких архітекторів як Френк Ллойд Райт та його учнів пропонував безпрецедентний (принаймні на той момент) зв'язок між архітектурою та її оточенням. Навіть учасники CIAM, як сам Ле Корбюзьє, Алвар Аалто та Хуго Херінг є відомими своїми будівлями, тісно пов'язаними з навколишнім контекстом. Тим не менш, виклики XX століття, серед яких можна назвати швидку індустріалізацію, пов'язані з нею урбанізацію, запит міського населення на підвищення якості житла, необхідність відбудови після безпрецедентно руйнівних світових війн, поглиблення глобалізації за рахунок

прогресу в галузях транспорту і зв'язку — все це надійно зацементувало швидке розповсюдження і закріплення панівних позицій прагматичного, вільного від контекстів і, в той же самий час, тісно пов'язаного з масовим виробництвом, Інтернаціонального стилю по всій планеті.

Реакція на модернізм. Втім, превалюючі якості архітектуру модернізму, як то монотонна і скупа естетика і нелюдський масштаб об'ємно-просторових рішень, обмежена палітра матеріалів та обширні й непривітні простори між окремими будівлями в ансамблях виявились антитезою жвавому і різноманітному середовищу, що пропонує традиційне місто і архітектура. Очікувано, нова архітектура викликала неприйняття у широких мас населення, не посвячених в ідеали модернізму, і, разом з тим, певний опір з боку професійної спільноти архітекторів.

Опоненти модернізму виступали за гуманізацію і покращення естетичних якостей сучасного архітектурного середовища, пошук прецедентів для сучасної забудови і міських просторів в історичній архітектурі та перегляд універсальності принципів інтернаціонального стилю. Одні з найбільш впливових критиків модернізму, Х'юберт Де Кронін Хастінгс і Гордон Каллен започаткували рух townscape, що виступав за формування нової забудови в Британії за праобразом характерних для країни мальовничих маленьких містечок [6]. Хоча цей рух і піддався нищівній критиці з боку архітектурної спільноти за відсутність міцної теоретичної підоснови і залежність від формалістичних естетичних прийомів — однак, в певній мірі, він вплинув на розвиток альтернативної архітектурної думки по всьому світу.

Ще один осередок опозиції модернізму з'явився в Мілані в обличчі Ернесто Натана Роджерса. Ернесто Н. Роджерс відкидав як формалізм модерністської архітектури, так і меланхолізм архітекторів, що шукали натхнення в вернакулярній архітектурі, і, натомість, пропонував відшукати можливості для зв'язку сучасної архітектури з безпосереднім історичним і природним контекстами, які він називав «ambiente», а також їх характером без впадання в історизм і пряму імітацію архітектури минулого [25]. Його послідовник, Альдо Россі критикував ідею ambiente/оточення в трактуванні статичної об'ємно-просторової композиції з архітектурних об'ємів, і, натомість, запропонував ідею «локусу» (з. лат — місце), що у нього нерозривно пов'язана не тільки з просторовим, але і з часовим і культурним контекстами міста [17]. Ці ідеї про контекст також перегукуються з поняттям «genius loci» що було введено в дискурс норвезьким архітектором Крістіаном Норбергом-Шульцем і посиляється до характерного духу чи атмосфери місця, що включає в себе матеріальні та нематеріальні риси місця та пов'язані з ними сенси, себто фізичний, культурний, історичний і соціальний вимір місця [13]. Його ідеї були

доповнені коментарями від Юхані Палласмаа [16] та Альберто Перес-Гомеса [17], що наполягали на сприйнятті контексту/*genius loci* не в якості статичного в часі образу, а як динамічного та індивідуального враження, що вимагає проживання.

Подібне, розширене ставлення до контексту було запропоновано також дослідниками Студії Урбан Дизайну університету Корнелл: Коліном Роу, Фредом Коеттером, Стюартом Коеном та Стівеном Хьорттом, що вперше запропонували термін «контекстуалізм». «<...> контекстуалізм полягає в отриманні форми з <...> всіх видів [її контексту — *Авт.*]: природного, рукотворного та історичного <...> [та — *Авт.*] психокультурного поля» [10]. Основні зусилля в теоретичній і практичній роботі контекстуалістів були спрямовані на міське середовище і вони не вважали за потрібне маніфестувати певні естетичні принципи, адже, за словами Стюарта Коена: «[Контекстуалізм — *Авт.*] це ідея залучення за рахунок прийняття чи повторення визначальних аспектів локального фізичного середовища <...> що стосуються взаємодії однієї будівлі з іншою, [та — *Авт.*] не вбачають нав'язування будівлі [певного] архітектурного словника, тобто стилю» [5]. В своїй роботі контекстуалісти часто посилались на ще одного критика ідей модернізму — Роберта Вентурі. Він виступав за відхід від пуризму та утопічних моделей містобудування, що пропонував Модернізм — на користь міста і архітектури, що приймають можливість протиріччя, неузгодженості, різноманітності, таких що створюють більш життєдайне середовище для підтримки та розвитку суспільства та культури. Вентурі підкреслює важливість складності міського середовища, що утворюється з нашарувань історичної забудови і наполягає на необхідності взаємодії з контекстом при створенні нової архітектури. Якісне середовище, на думку Вентурі, має бути досягненим скоріше за рахунок «<...> складної єдності через включення, ніж завдяки простій єдності через виключення» [24]. Ідеї Вентурі та контекстуалістів були продовжені Коліном Роу й Фредом Коеттером в творі «Місто-Колаж», в якому вони, як і Альдо Россі, декларували важливість інклюзивного міста, в якому знаходиться місце для історичних пам'яток і цікавих «об'єктів-знахідок» (*objets trouvés*) [19]. Цей твір продемонстрував їх незгоду з ідеями модерністичного міста-утопії і наполягав на перевагах класичних моделей міст з їх різноманітністю та просторовим багатством.

Постмодернізм. «Місто-Колаж» ознаменував новий глобальний рух в архітектурній думці, що постав в якості реакції на Модернізм, і заснований на теоретичній базі та ідеях контекстуалістів, Вентурі і Скотт-Браун, Альдо Россі та Чарльза Дженкса. Новий рух, названий постмодернізмом, відійшов від догматизму і пуризму Інтернаціонального стилю — до плюралізму форм і прийомів, відкритості до соціуму та локальних фізичних та мета-фізичних

контекстів, надаючи архітекторам свободу керуватись в формоутворенні будівлі не лише міркуваннями функціональної програми чи раціоналізації конструктиву, але й своїми прочитаннями місцевих локусів, культури чи соціального статусу майбутніх користувачів. Крім того, постмодернізм трактує архітектуру як своєрідний лінгвістичний інструмент, що здатний кодифікувати мову і коментарі архітектора про сучасний стан суспільства, культурні феномени тощо, в архітектурні форми і, таким чином, транслювати їх споглядачам. Разом з тим, цей аспект архітектури постмодернізму викликав різку і дедалі більш активну критику з боку архітектурної спільноти за зростаючі елітизм, зарозумілість, покладання на складні, часто нечитабельні, наративи та концепції та відхід від програмних для раннього постмодернізму засад поваги до контексту і навколишнього середовища. На противагу спробам взаємодії з цим середовищем, об'ємно-просторова композиція і фасади дедалі більш тяжіли до перетворення в декорації та кітчеві об'єкти.

Постмодернізм та контекстуалізм також були засуджені за тяжіння до історизму та обмеження креативної думки архітекторів. Пропоненти т.зв. автономної архітектури як, наприклад, Пітер Айзенманн та Майкл К. Хейс зазначали, що контекстуалізм ігнорує соціальний та культурний вимір архітектури і, натомість, наполягали на зміщенні фокусу на внутрішні можливості архітектурного об'єкту, що, на їх думку, мало допомогти кинути виклик статусу-кво, та соціальним і історичним нормам існуючим в суспільстві [4]. Інші голоси критикували поверхневність архітектури постмодерну, що постала з ідей К. Роу та А. Россі, за повторення традиційних форм без розуміння їх внутрішньої логіки, невідповідність об'ємно-просторових рішень духу часу та нерелевантність ідей постмодернізму в сучасному світі. Вони закликали до більш щирої спроби зрозуміти контекст з усіма його семантичними аспектами та переваинайдення контекстуальної архітектури без спроб імітації та обмеження інновацій — себто, фактично, спробу знайти проміжний, третій шлях, що пролягав би між полярностями Концепту та Контексту.

В пошуках такого третього шляху, архітектурний критик Кеннет Фремpton запропонував відхід як від позицій постмодернізму, так і модернізму на користь підходу, названого ним «критичним регіоналізмом», який закликає до амальгамації прогресивних універсалістських цінностей модернізму разом з повагою до географічного контексту будівлі, кліматичних особливостей і тектонічної логіки, характерної для місцевості. Фремpton вбачав зловживання технічними засобами, як важка землевпорядна техніка та сучасні кліматичні системи, перепорою на шляху гармонійної архітектури, такої що враховує і приймає «<...> специфічну культуру регіону, тобто його історію як в геологічному, так і в агрокультурному сенсі — яка стає закарбованою в формі та

реалізації архітектурного доробку <...> що проявляється завдяки вбудовуванню будівлі в ділянку, має багато рівнів значення <...> [та — *Авт.*] має здатність втілювати в будованій формі пра-історію місця, його археологічне минуле, подальший [розвиток — *Авт.*] та трансформацію протягом часів» [8].

Сучасність. Станом на кінець 80-х років, архітектура постмодернізму, що за словами Бернара Чумі, продукувала здебільшого «доричні храми з фанери» [26], дедалі більше зазнавала нищівної критики. Тому, виставка «Деконструктивістська архітектура», що відбулась в 1988 році в Нью-Йоркському Музеї Сучасного Мистецтва і запропонувала свіже прочитання архітектури у вигляді доробку Бернара Чумі, Френка Гері, Захи Хадід, Рема Кулхаса, Даніеля Лібескінда та Пітера Айзенманна [7], отримала шалений успіх і ознаменувала «смерть постмодернізма» та початок нової епохи в історії архітектури. Цю нову епоху можна характеризувати дробленням домінуючої течії постмодернізму на числені під-стилі часто зумовлені лише особистим баченням окремих «зіркових архітекторів». Основним фактором, що став диктувати формоутворення в архітектурі став концепт, а розвиток технологій, швидка діджиталізація будівельної сфери і CAD-асистований дизайн дозволили втілювати в реальність ідеї та концепти майже будь-якої складності. Олівер Тілл прокоментував це таким чином: «В індустріальному та пост-індустріальному капіталістичному суспільстві, “концепт” (або краще, концептуалізм) став основним засобом, за допомогою якого архітектор може спілкуватись з потенційними клієнтами <...> Концепція — а не завершена і локально-побудована споруда — стала найкращим способом чітко комунікувати через зображення з ширшою, менш освіченою, неуважною та часто-густо навіть незацікавленою аудиторією. Концепт став не тільки єдиною торгівельною пропозицією архітектури, але і також її найменшим спільним знаменником, що народив характерну для 20-го століття типологію “зіркового архітектора”» [22]. Очевидно, що коли сама мета і завдання архітектора - створити об’єкт, що має якомога ефективніше привертати до себе увагу і виділятися на фоні свого оточення — будівля ризикує стати чужорідною до контексту в якому вона існує. Рем Кулхас описав проблематику проектування таких будівель, що, за своєю суттю, створені існувати в перманентному конфлікті з контекстом завдяки своєму розміру чи характеру: «<...> всі ці розриви відносин — з масштабом, з архітектурною композицією, з традицією, з прозорістю, з етикою — натякають на фінальний, найбільш радикальний розрив: Велич [*Bigness — в оригіналі*] більше не є частиною будь-якої міської тканини. Вона існує; в кращому випадку, вона співіснує. Її підтекст це: до дідька контекст» [12].

Цей сучасний стан архітектури розглядається в роботі М. Камаогли з точки зору концепції т.зв. безмісцевості (*placelessness*), запропонованої канадським

географом Е. Рельфом, та теорії симуляцій Жана Бодрійяра і описується як аконтекстуальна архітектура «<...> що означає, що зв'язки що будівля створює з своїм оточенням через соціальну, культурну, уявну, фізичну та перцептивну сфери є слабкими або відсутніми» [11]. Траєкторія розвитку сучасної економіки та галузі нерухомості призвела саме до такого, аконтекстуального стану архітектури, в якому будівлі створюються в якості об'єктів споживання, позбавлених міцних зв'язків зі своїм оточенням. Будівлі, які спроектовані «зірковими архітекторами» є продуктами створеними скоріше радше щоб відображати почерк і риси глобалізованого бренду архітектурної компанії, ніж риси безпосереднього оточення, і тому їх формальна мова не змінюється від географічного розташування чи культурних особливостей характерних для цього місця.

Таким чином, в умовах сучасного ринку, у сучасних архітекторів все меншає мотивації зважати на контексти і витратити зайві зусилля на їх аналіз чи опрацювання, адже будівля репрезентована яскравими візуалізаціями чи концептом, дистильованим в короткий рекламний слоган, є значно ефективнішим способом привернення покупця, ніж така, що ретельно і тонко вписана в середовище і, завдяки цьому, не звертає зайвої уваги на факт свого існування. Тому, для великої кількості сучасних архітекторів і девелоперів необхідність узгодження будівлі з контекстом постає в проєктній практиці скоріше нав'язаною зовні дизайн-кодами, містобудівними вимогами та мораторіями по забудові, а тобто факторами стримування, до яких вдається місцеве самоврядування заради захисту історичного і природного середовища від руйнівного впливу неякісної нової забудови. Разом з тим, певні осередки опору засиллю концептуального мислення існують і досі, а критичний регіоналізм, вернакулярна архітектура та нові містобудівні віяння як Новий Урбанізм, не втрачають своєї актуальності, а низка талановитих сучасних архітекторів і бюро (як то Петер Цумтор, Sergison Bates, Niall McLaughlin Architects, Гленн Мьоркатт, Graux Bayens тощо) працюють з високою повагою до питань контексту та оточення.

Англійський архітектурний критик Пітер Б'юкенен в своїх публікаціях, зокрема *The Big Rethink*, критикував гомогенізацію простору відсутність відчуття місця, т.зв. без-місцевість, яку приносить з собою сучасний архітектурний девелопмент і наполягав на важливості врахування контексту як фактору впливу на дизайн [3]. Інша дослідниця архітектури Керолайн О'Доннел розглядає контекст як динамічну систему характерних умов, обмежень та можливостей що він пропонує (т.зв. ніш), і закликає активно взаємодіяти з ними і використовувати їх для генерації архітектурних рішень і більш глибокого взаємозв'язку з місцевістю, ніж виключно візуальні рішення [14]. Проблематиці

контексту було присвячено випуск журналу архітектурної критики San Rosso, де причини домінації концептуальної парадигми в свідомості архітектурної спільноти піддаються критичному перегляду та аналізу [2; 9; 19; 21].

Останні тенденції розвитку індустрії АЕС прослідковують поглиблення залежності ринково-орієнтованої архітектури від візуального маркетингу і, таким чином, від домінації яскравих концептів. Водночас, значне ускладнення проєктних умов у сучасному місті, а також поширення тенденцій дата-орієнтованого та партисипативного проєктування підкреслює важливість всебічного врахування контексту в сучасній архітектурній практиці. А враховуючи що, в даний момент, архітектурна професія стоїть на порозі потенційної трансформації, що пов'язана з залученням ІІІ в процеси проєктування — не виключає можливості радикального перевинайдення взаємовідносин архітектури та її контексту.

Висновки. В статті було проаналізовано архітектурний дискурс ХХ та ХХІ століть, що був відзначений довготривалою суперечкою між первинністю архітектурного концепту та імперативом чутливості до контексту. Зміни в суспільному консенсусі щодо цієї проблематики проявлялись як у вигляді нехтування навколишнім оточенням з боку adeptів Інтернаціонального стилю, так і у формі перегляду відносин з оточенням у постмодерністів. Більш сучасні тенденції автономної архітектури і повного заперечення важливості контексту для архітектурної практики лише підкреслюють складність цієї проблематики. В умовах висококонкурентного сучасного ринку, більш доцільними і тактовними видаються нюанси і виважені підходи до проєктування, що не фокусуються виключно на Контексті або Концепті, а розпізнають важливість як сильної архітектурної ідеї, так і уваги до фізичних, культурно-історичних та соціальних шарів контекстуального знання, що пов'язані з місцевістю. Втім, на сьогоднішній день, ця дискусія далека від крапки і вимагає постійного перегляду засад, на яких сучасна архітектура може одночасно заявляти про свою індивідуальність, і нести характерний відбиток дух часу, що її формує, і, разом з тим, робити позитивний внесок в своє оточення.

Список літератури

1. Alexander C., Ishikawa S., Silverstein M. et al. A pattern language: towns, buildings, construction. 41st ed. New York, NY: Oxford Univ. Press, 2017. 1171 p. (Center for Environmental Structure series). ISBN 978-0-19-501919-3.
2. Boeddu I. Concepts and Contexts: an Analytical Point of View // SAN ROCCO. Venice: SAN ROCCO, 2012. Issue 04: Fuck Concepts! Context!.. P. 51–55.
3. Buchanan P. The Big Rethink: Towards a Complete Architecture. The Architectural Review Digital Issues. AR 2015, 2015. 160 p. URL:

<https://digitalissues.arplus.co.uk/TheBigRethink/html5/index.html> (accessed: 19.04.2025).

4. Charitonidou M. Revisiting the debate around autonomy in architecture: A genealogy // Actas Digitales, Digital Proceedings. critic|all II International Conference on Architectural Design & Criticism. Madrid, Spain: critic|all PRESS, 2016. P. 99–127. DOI: <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000442670>

5. Cohen S. Physical Context Cultural Context – Including it All // Oppositions. 1974. No. 2. P. 1–40.

6. Cullen G. The Concise Townscape. New York, N.Y: Van Nostrand Reinhold Company, 1961. 199 p. ISBN 978-0-7506-2018-5.

7. Komez Daglioglu E. The Context Debate: An Archaeology // Architectural Theory Review. 2015. Vol. 20, No. 2. P.266–279. DOI: <https://doi.org/10.1080/13264826.2016.1170058>

8. Frampton K. Towards a Critical Regionalism. Six Points for an Architecture of Resistance // OASE. Critical Regionalism. Revisited. 2019. Вип. 103, № 11–22. С. 14.

9. Gallanti F. Context, Enforced // SAN ROCCO. Venice: SAN ROCCO, 2012. Issue 04: Fuck Concepts! Context!. P. 88–92.

10. Hurtt S. Conjectures on Urban Form // Cornell Journal of Architecture. 2020. №2. P.54–141.

11. Kamaoğlu M. DISCUSSION OF “PLACELESSNESS” AND “ACONTEXTUAL” CONCEPTS THROUGH JEAN BAUDRILLARD’S SIMULATION THEORY // LIVENARCH VI 6th International Congress (Trabzon, Turkey, 2019). Trabzon: Karadeniz Technical University, 2019. P. 34–45. URL: https://www.researchgate.net/publication/336231969_Discussion_of_Placelessness_and_Acontextual_Concepts_Through_Jean_Baudrillard's_Simulation_Theory

12. Koolhaas R., Mau B., Sigler J. та ін. S, M, L, XL: Small, Medium, Large, Extra Large. First edition. New-York: The Monacelli Press, 1995. 1376 p. ISBN 978-1-885254-01-6.

13. Norberg-Schulz C. Genius Loci: towards a Phenomenology of Architecture. Repr. New York: Rizzoli, 1984. 213 p. ISBN 978-0-8478-0287-6.

14. O'Donnell, C. Niche Tactics: Generative Relationships Between Architecture and Site. 1st ed. London: Routledge, 2015. 254 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315730288>

15. Özten Ü., Anay H. Contextualism as a basis for an Environmental Architectural Design in a Globalized World // 56th IASTEM International Conference. New York, 2017. 15 p. URL: https://www.academia.edu/33910299/Contextualism_as_a_Basis_for_an_Environmental_Architectural_Design_in_a_Globalized_World

16. Pallasmaa J. Placing the Mind: Existential Meaning in Architecture //

Understanding and Designing Place – Considerations on Architecture and Philosophy. Tampere: Tampere University, School of Architecture, 2019. (DATUTOP. Vol. 38). P. 50–63. URL:

https://www.academia.edu/107463111/Understanding_and_Designing_Place_Considerations_on_Architecture_and_Philosophy

17. Pérez-Gómez A. Emerging Place in Contemporary Architecture: The Problem of Context in a Cosmopolitan World // Understanding and Designing Place – Considerations on Architecture and Philosophy. – Tampere: Tampere University, School of Architecture, 2019. С. 30–49. URL: https://www.academia.edu/107463111/Understanding_and_Designing_Place_Considerations_on_Architecture_and_Philosophy

18. Rossi A. The architecture of the city. 16th ed. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2007. 201 p. (Oppositions books). ISBN 978-0-262-18101-3.

19. Rowe C., Koetter F. Collage city. 7th ed. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1993. 185 p. ISBN 978-0-262-68042-4.

20. Russi N. Building Context: When Architecture Becomes the Background // SAN ROCCO. Venice: SAN ROCCO, 2012. Issue 04: Fuck concepts! Context!. P. 80–85.

21. Setiawan A. B. Modernity in architecture in relation to context : [дис.]. – Georgia Institute of Technology, 2019. 248 p. URL: https://www.academia.edu/2145626/Modernity_in_architecture_in_relation_to_context

22. Thill O. Love Concepts! // SAN ROCCO. 2012. Issue 04: Fuck concepts! Context!. P. 159–161.

23. Tschumi B. Event-cities. 3: Concept vs. context vs. content. Cambridge, Mass: The MIT Press, 2005. 637 p. ISBN 978-0-262-70110-5.

24. Venturi R. Complexity and contradiction in architecture. 2nd ed., repr. New York, N.Y: Museum of Modern Art, 1996. 132 p. (The Museum of Modern Art papers on architecture). ISBN 978-0-87070-282-2.

25. Vujicic L. Writing of the History: Ernesto Rogers between Estrangement and Familiarity of Architectural History // Official Conference Proceedings. The European Conference on Arts & Humanities. Serbia, 2017. 12 p. URL: https://papers.iafor.org/wp-content/uploads/papers/ecah2017/ECAH2017_34539.pdf

26. Rem Koolhaas and Bernard Tschumi in Conversation. 18.05.2011. URL: <https://www.tschumi.com/news/33/> (дата звернення: 22.04.2025).

References

1. Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstein, M., & Jacobson, M. (2017). *A pattern language: Towns, buildings, construction* (41. print). Oxford Univ. Press. (in English)
2. Boeddu, I. (2012). Concepts and contexts: An analytical point of view. SAN

ROCCO, (04), 51–55. (in English)

3. Buchanan, P. (2015). The Big Rethink: Towards a Complete Architecture. The Architectural Review Digital Issues. Retrieved April 19, 2025, from <https://digitalissues.arplus.co.uk/TheBigRethink/html5/index.html> (in English)

4. Charitonidou, M. (2016). Revisiting the debate around autonomy in architecture: A genealogy. In Actas Digitales, Digital Proceedings. critic|all II International Conference on Architectural Design & Criticism (pp. 99–127). critic|all PRESS. <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000442670> (in English)

5. Cohen, S. (1974). Physical context cultural context – Including it all. Oppositions, (2), 1–40 (in English)

6. Cullen, G. (1961). The concise townscape. Van Nostrand Reinhold Company. (in English)

7. Komez Daglioglu, E. (2015). The Context Debate: An Archaeology. Architectural Theory Review, 20(2), 266–279. <https://doi.org/10.1080/13264826.2016.1170058> (in English)

8. Frampton, K. (2019). Towards a critical regionalism. Six points for an architecture of resistance. OASE: Critical Regionalism. Revisited, 103(11–22), 14 (in English)

9. Gallanti, F. (2012). Context, enforced. SAN ROCCO, (04), 88–92. (in English)

10. Hurtt, S. (2020). Conjectures on Urban Form. *Cornell Journal of Architecture*, 2, 54–141. (in English)

11. Kamaoğlu, M. (2019). Discussion of “placelessness” and “acontextual” concepts through Jean Baudrillard’s simulation theory. LIVENARCH VI 6th International Congress, 34–45. Karadeniz Technical University. https://www.researchgate.net/publication/336231969_Discussion_of_Placelessness_and_Acontextual_Concepts_Through_Jean_Baudrillard's_Simulation_Theory (in English)

12. Koolhaas, R., Mau, B., Sigler, J., et al. (1995). S, M, L, XL: Small, Medium, Large, Extra Large (1st ed.). The Monacelli Press. (in English)

13. Norberg-Schulz, C. (1984). Genius loci: Towards a phenomenology of architecture (Repr.). Rizzoli. (in English)

14. O'Donnell, C. (2015). Niche Tactics: Generative Relationships Between Architecture and Site (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315730288> (in English)

15. Özten, Ü., & Anay, H. (2017). Contextualism as a basis for an environmental architectural design in a globalized world. 56th IASTEM International Conference, New York, USA, 15. https://www.academia.edu/33910299/Contextualism_as_a_Basis_for_an_Environmental_Architectural_Design_in_a_Globalized_World (in English)

16. Pallasmaa, J. (2019). Placing the mind: Existential meaning in architecture.

Understanding and designing place – Considerations on architecture and philosophy (DATUTOP Vol. 38, pp. 50–63). Tampere University, School of Architecture. https://www.academia.edu/107463111/Understanding_and_Designing_Place_Considerations_on_Architecture_and_Philosophy (in English)

17. Pérez-Gómez, A. (2019). Emerging place in contemporary architecture: The problem of context in a cosmopolitan world. In Understanding and designing place – Considerations on architecture and philosophy (pp. 30–49). Tampere University, School of Architecture. https://www.academia.edu/107463111/Understanding_and_Designing_Place_Considerations_on_Architecture_and_Philosophy (in English)

18. Rossi, A. (2007). The architecture of the city (16th ed.). MIT Press. (Oppositions books). ISBN 978-0-262-18101-3 (in English)

19. Rowe, C., & Koetter, F. (1993). Collage city (7th ed.). MIT Press. ISBN 978-0-262-68042-4. (in English)

20. Russi, N. (2012). Building context: When architecture becomes the background. SAN ROCCO, (04), 80–85. (in English)

21. Setiawan, A. B. (2019). Modernity in architecture in relation to context [Doctoral dissertation, Georgia Institute of Technology]. Academia.edu. https://www.academia.edu/2145626/Modernity_in_architecture_in_relation_to_context (in English)

22. Thill, O. (2012). Love Concepts! SAN ROCCO, (04), 159–161. (in English)

23. Tschumi, B. (2005). Event-cities. 3: Concept vs. context vs. content. The MIT Press. (in English)

24. Venturi, R. (1996). Complexity and contradiction in architecture (2nd ed., repr.). Museum of Modern Art. (The Museum of Modern Art Papers on Architecture) (in English)

25. Vujicic, L. (2017). Writing of the history: Ernesto Rogers between estrangement and familiarity of architectural history. In Official Conference Proceedings. The European Conference on Arts & Humanities (12 p.). Serbia. https://papers.iafor.org/wp-content/uploads/papers/ecah2017/ECAH2017_34539.pdf (in English)

26. Rem Koolhaas and Bernard Tschumi in conversation. (2011, May 18). Tschumi Architects. [Video recording]. <https://www.tschumi.com/news/33/> (in English)

Abstract

Oleksandr Doikov, PhD student of the Department of Informational Technologies in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture

Olena Kozakova, PhD in Architecture, Associate Professor at the Department of Informational Technologies in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture

The enduring tension: concept versus context in 20th and 21st century architecture

This article examines the long-standing debate in architectural theory and practice regarding the primacy of abstract architectural concepts versus interaction with the surrounding context. It traces the evolution of this tension throughout the 20th century and its modern development in the 21st century, beginning with the modernist movement's detachment from local conditions and a critical reaction that followed with the rise of contextualism and postmodernism, both aiming to reconnect architecture to its historical roots. Further, the article examines the critique of contextualism, which was focused on the limitations of design creativity and an inclination towards superficial visual imitation of a surrounding context, without a real deep engagement with its cultural and physical aspects. This also requires mentioning the opposing vision of architectural autonomy, which advocates for an architecture driven by its own internal logic and disciplinary knowledge, sometimes in contradiction to external contextual demands. Addressed are the prerequisites for the shift in a public favor from postmodernism to deconstructivism and the concept-oriented paradigm it brought, and their subsequent domination that is still manifested in the current architectural discourse. The article does not overlook the attempts to bridge the divide between concept and context, which call for an architecture created with both a strong and distinctive vision and, at the same time, through critical engagement with the broader physical and cultural context. Furthermore, presented are the modern thoughts on the problematics of the dominance of conceptual thinking and arguments for a broader inclusion of contextual methodologies into the workflows of architectural practices. As a conclusion, the article reflects on the enduring relevance of the discussed tension in contemporary architectural discourse, and possible departure beyond simplistic “either/or” outlook, towards a more integrated understanding of the complexities encompassing the design process, that values both conceptual vision and contextual sensitivity.

Keywords: context; contextualism; concept; architectural theory.